

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Be-reshit

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

71

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10050

בראשית לו לו וישב

מגן אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה
אלופי אדום למשבתם בארץ אהותם הוא
עשו אבי אדום :

קנ"ד קל"ט טה סימן וספ"ט ר"ן חזון עבדיה בת"ע :

אונקלוס

קנו רבא תימן רבא מבצר : מגן רבא
מגדיאל רבא עירם אלה : רבבי אדום
למותבניהון בארע אהסנתהון הוא עשו
אבוהון דאדומאי :

פ פ פ

לו א וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ
כנען : ב אלה תלדות יעקב

יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את
אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת
בני זלפה ונשי אביו ונבא יוסף את דבתם
רעה אל אביהם : ג וישאל את
יוסף מבל-בניו בן-זקנים הוא לו וישא
לו

פ פ פ

א ויתב יעקב בארע תוקבות אבודי
בארעא דכנען : ב אלין

תולדת יעקב יוסף בר-שבע עשרי שנין
בר הנה רעי גס-אחוהי בענא והוא רבי-עם
בני בלהה ועם-בני זלפה נשי אבוהי ואייתי
יוסף ית-דבהון בישאל לאבוהון : ג וישאל
רחים ית-יוסף מבל-בנוהי ארי-בר-חכים

הוא

רש"י

מהם מלכות והדאשונים המכורים למעלה הם שמות תולדותם וכן נפוש כד"ה נומת דרו ויהיו אלופי אדום אלוף תמנע ונומר :

(מג) מגדיאל - היא רומי : הסלה פרשת וישלח

(א) וישב יעקב וגו' - אחר שכתבך יסובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה שלא היו סמוכים ואסובים לפרש היאך נתיסב וסדר
חלמנותיהם איך הורישו את החרי פירש לך יסובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה כלל לגבול סבתם לפי מהם אסובים לפני
המקום להאריך בהם - וכן אתה מוצא כי עשרה דורות שחלדם ועד נח פלוגי הוליד פלוגי וכ"כ לנח האריך כו' - וכן בעשרה דורות שנחטף ועד
אברהם קצר בהם ומעשה גיע חלל אברהם האריך כו' מל למרגליות ספלה סין החול אדם עומד סחול וכו' ככרה עד שנואל את המרגליות
ומשמאלה הוא משלך את החרויות מידו ונוטל המרגליות - (דבר אחר יוסב יעקב הפסתי היה נכנסו גמליו טעונים פשתן הפחמיו תמה את
יכנס כל הפשתן הזה פיקח אחד נשיב לו ניטן אחד ונאל מנופוח שלך שזורף את כולו כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה תנוה ואמר
מי יכול לכבוש את כולן מה כתיב למטה של תולדת יעקב יוסף דכתיב (עבדיה א) והיה בית יעקב אש וכית יוסף להבה וכית עשו לקס' ליון ואל
מיוסף שמכלה ושורף את כולם : בהש"י ין : (ב) אלה תולדות יעקב - ואלה של תולדות יעקב אלה יסוביהם ונלגלגיהם עד שכלל לכל
יוסב - סכה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' על ידי זה נתגלגלו ורדו למזרים וכו' אחר יסוב טעונו של מקרא - להיות דבר דבור על אופניו
ומדרש גרסה דרש תלה הכתוב תולדת יעקב כיוסף מפני כמה דברים אחת שכל עצמו של יעקב לא עבד אלא לכן אלה כרחל ושאיהו איקונין
של יוסף דויה לו וכל מה שחירע ליעקב חירע ליוסף - זה נפטים וזה נפטים אחריו מכהקל להרגנו וזה אחיו מכהקים להרגנו וכן הרבה כב"ר
ועוד נדרש כוויסב ביקס יעקב ליסב בשלוח קפך עליו רגו של יוסף דיוקים מכהקים ליסב בשלוח אחר הקס"ה לא דיון לדיוקים מה שמותקן
להם לעולם הכא חלל שמקום ליסב בשלוח בעולם הזה : והוא נער - שהיה עושה מעשה נערות מתקן כשגרו ממנו ענינו כדי שיהיה
נראה יסב : את בני בלהה : כלומר ורגיל חלל בני בלהה לפי שהיו אחיו מוכין אותם והוא מקרבן - את דבתם רעה - כל רעה שהיה
רוחה בחמיו בני אלה היה מנעיד לחשו שהיו חוכלין אחר מן התינוטלין בבני השפלות לקרותן עבדים וחמודים על הערנות ובשלתן לקח
וישחשו שיעיר עוים כמכירתו ואל חלוקתו (ב"ר) ונל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים לעבד נמכר יוסף - ועל הערנות שספר
עליהם ותשא אשת אדוניו וגו' : דבתם - כל לשון דבה פרל"ן כלע"ז וכל מה שאיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר : דבה - לשון (שורג)
דוכב שפתי יסנים : (ג) בן זקונים - שגולד לנלעת וקתו ואוקלום תרגם בר חכים הוא

רש"י

וישב יעקב עשו הלך אל ארץ אחרת מפני יעקב אחיו אכל יעקב יוסב חלל אביו בארץ מגורייו כי לו משפט הכבדה (ב) אלה תולדות
יעקב - יסוביו ויכינו אהובי שכל מה שלימדנו רבותינו כי אין מקרא ואל מידו פאטו - חף כי עיקרה של תורה באת
מדתו ולהודיענו כדאית הפשוט והגדלות וההלכות והדין על ידי אריכות הלשון ועל ידי שלשים ושתים מידות של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי
קגלילי

פ פ פ

א וישב ויתוב יעקב בשלוותא בארע תותבות וגו' : ב אלו נבעית יעקב בר שקרתי יענין תוה במפקיה
מן בית כדרשא והוא טלה מתרבי עם בני בלהה ועם בני זלפה נשיא ראבו ואימי יוסף עת טיביהון
ביש ותקנין דאקלון דקליש מן חוץ תימא את אונגיא ניה דבניא ואמא ומני לנת אבותו : ג וישאל רחם

רשב"ם

הגלילי וע"י שלט גשרה מידות של רבי שמעאל והראשונים מתוך חסידותם נתעסקו לנשות אחרי הדרשות שהן עיקר ומתוך כך לא הורגלו
בעומק פשוטו של מקרא ולפי שהמורח חכמים אל תרבו בניכם בהגיון וגם אמרו העוסק במקרא מדה וחייב מדה העוסק בתלמוד חין לך מדה
גדולה מן ומתוך כך לא הורגלו כל כך בפשוטו של מקראות . וגם הכינו שלמה חבי אמו מאיר עני גדולה שפרש תורה כבימים וכתובים כתן ללמדים פשוטו של
היה ידענה דחין מקרא וזה מיד פשוטו . וגם הכינו שלמה חבי אמו מאיר עני גדולה שפרש תורה כבימים וכתובים כתן ללמדים פשוטו של
מקרא . ואף חבי שמואל ב"ר מאיר מתנו ז"ל לתוכחתו עמו ולפניו וכו' לא היה לו פנאי היה נרדף לעשות פרושים אחרים לבי המשניות
המתחדשים בכלים . ועתה יראו המושכילים מה שפרשו הראשונים . אלה תולדת יעקב . אלה מקראות ומאורעות שחידעו ליעקב :
(אלה מקראות) והנה זה הכל הוא כי כל אלה תולדות האמור התורה וכבר נבא ומהם שפרש בני האדם ויש מהם רבים שפרשו בני בנים
כאשר פירשו בחלה תולדות נח . למעלה כפי' בראשית כתיב ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם ואת חם ואת יפת זאתו ואתו
כי העולם מטאורב ומלא חן ואחריו בן מפרש אלה תולדות נח בני בניו החיך . כי שלשה בניו היה לו ונזוה הקב"ה להכנסם כתיבה כי מדע
וכלמדם ויולדו להם בנים אחריו המכול עד שעלו לים לשבעים בנים שהיו שבעים אונות בדכתיב מאלה נפרדו ונו' וכן בעשו פרשה ראשונה
מפרש בני עשו שנולדו לו במקום אביו ואחריו בן וילך אל ארץ ונו' ויש לו בפר שיעור וכל פרשה וכתיב אלה תולדות עשו אשר
אדם בהר שער . וכל פרשה בניו אביו וקודם אביו ואחריו בן וילך אל ארץ ונו' ויש לו בפר שיעור וכל פרשה וכתיב אלה תולדות עשו אשר
אל ארץ ונו' ויש לו בפר שיעור וכל פרשה וכתיב אלה תולדות עשו אשר אביו וקודם אביו ואחריו בן וילך אל ארץ ונו' ויש לו בפר שיעור
אשר ילד לו כבוד ארם ויבא אל יתק אביו ונו' הרי פירש בניו של יעקב והיו נולדו כאשר עשה כבני עשו ועתה כותב אלה תולדות יעקב .
בני בניו שהיו שבעים והחיך נולדו כי יוסף היה בן שבע עשרה שנה ונתקבלו כולאחיו ומתוך כך ירד יהודה מאת אחיו והיה לו בנים כבנים .
וכבר נבא מלה ופרך נחם ונתגלה הדבר שיוסף הורד ממצרים ונולדו לו כבנים ונשואו פרוס ושלח יוסף כבשיל אביו וכיון עד שהיו שבעים
ועלם מאביו יעקב שהיו בן שלשים שנה היה בעומדו לפני פרעה ושבע שנים השוכנו ושני שנים של רעב ואז בא אביו כדכתיב ועוד חמש שנים
אשר חן חריש וקציר . היה רועה את אחיו בלחן . בני בלהה לפי דרך חרן קורא אחיו ולא בני השפחות : והוא נער את בני בלהה ונו'
נערותו ורגילותו ומתאזר היו עם בני בלהה וכני ולכה ומתוך כך התחילו אחיו בני בלהה לנחור : את אחיו . עם אחיו רועה וכשמת
נערותו היה גדול טעם ורגיל (עם) בני השפחות ולא עמהם כמובער . כדכתיב כי נער יבא אל . וכתיב יקומו כל הנערים וישתקו לפניו
הולך ומונה כל מיני ענינים שגרמו לנחור איתו . וגם ויבא יוסף דכתס רעה . את דבתם של אחיו רעה . כמדרש הגדה לפי פירושים
שחמד לאביו כך חכמים הם בני השפחות אבל חבי אכדס ואמר רגיל חלום . פשטים אחרים לא עמדו על העיקר : (ג) וישאל חבי ונו'
כל זה

מכלל יופי

לו (ב) וישב (אלה תולדות יעקב) יקורוה אשר קרוהו בדבר יוסף וסברו ירדירו למצרים : (יוסף בן שבע עשרה שנה) . היה כשהיה דרועה את אהיו בצאן : (אהיו) . עם אהיו : (בצאן) ולא אמר הצאן כי עדיין היה נער לרעות הצאן אלא הולך עם אהיו במרעית הצאן והיה מתלמד עמהם לרעות הצאן והוא נער היות מתגדל עמהם כשהיו רועים את הצאן : (והוא נער) . כי שהוא קטן בשנים יקרא נער

כפתרון חלומו המסקה והאופה שמשפטו וחלמו חלוש שניהם המסקה והאופה אשר למלך מצרים אשר חסודים בבית הסקר חיש כפתרון חלומו וכן רבים : אונות והוא מושפת אחרת עמה וענינו והוא נער והוא חת בני בלהה ונו' כי תמיד היה עמו . ואנקלוס תרגם והוא תרבי עם בני בלהה :

ולפי שדרך הקטן לשרת ארץ הגדול נקרא המשרת נער ואף על פי שהוא גדול בשנים : (נשי אביו) : כמו שכתוב בכל אחת מהן לאשה ולא היה לו בזה כיוון כי בני נשי אביו רדיו : (את דבתם) . הכנו לכל אחיו וענינו דבור אך דברשיש בין מוציא דברה ומביא דבה כי מביא דבה הוא אמת כמו יוסף שאמר ויבא יוסף את דבתם רעה כי אמת שרדיו שונאן אחרו וכדברים עליו רעה אך מוציא דבה הוא שקר וכבר מנונה כמו כיוסריו ומוציאו דברה הארץ :

(ג) (וקנים) . שם בדרשון רבים לא יבא ממנו יחיד (פסים)

לו כְּתַנַּח פְּסִים : ד וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי-אֵתוּ
 אָהֵב אָבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא
 יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֹם : ה וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם
 בְּנֶגֶד לְאֶחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ :
 ו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה
 אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי : ז וְהִנֵּה אֲנֹחֲנוּ מֵאֲלֵמִים
 אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֶל-מִמִּי
 וְגַם-נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבִּיגָה אֶל-מִמִּיכֶם
 וְתִשְׁתַּחֲוֶינּוּ לְאֲלֵמִי : ח וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו
 הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ
 וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלַמְתּוֹ וַעֲלִי-
 דְבַרְיוֹ : ט וַיַּחְלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיֹּסְפֶר
 אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד
 וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחֵד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים
 מִשְׁתַּחֲוִים לִי : י וַיֹּסְפֶר אֶל-אֲבִיו וְאֶל-
 אֶחָיו וַיַּגִּידֵם-בָּנוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם
 הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאִמְךָ
 וְאַחִיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה : יא וַיִּקְנֹאוּ
 בּוֹ אֶחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדְּבָר :
 יב וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לְרַעוּת אֶת-צֹאן אָבִיהֶם
 בְּשֶׁכֶם : יג וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא
 אַחִיךָ רָעִים בְּשֶׁכֶם לָכֵה וְאַשְׁלַחךָ אֲלֵיהֶם
 וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִי : יד וַיֹּאמֶר לוֹ לְרֵ-נָא
 רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אַחִיךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן
 וְהַשִּׁבְנִי

ג

שני

רשי

הוא ליה ועבד ליה כיתונא דפסי : ד ותו
 אחוהי ארי-יתיהורחים אבוהון מכל-אחוהי
 וסנו יתיה ולא צבן למללא עמיה-שלם :
 ה ותלסי יוסף תלמא וחוי לאחוהי ואוסיפו
 עוד סנו יתיה : ו ואמר להון שמעו-
 כען חלקא הרין דחלמית : ז והא אנחנא
 מאסרין אסרן בנו חקלא והא-קמת אסרתו
 ואף-איזוקפת והא מסתחנן אסרתכון
 וסגנן לאסרתו : ח ואמרו ליה אחוהי
 המלכו את-מדמי-למלך על-נא או-
 שולטן את סביר למשלט בנא ואוסיפו
 עוד סנו יתיה על-הקמותי ועל-פתגמותי :
 ט וחלם עוד חלקא אוחרנא ואשתיני
 יתיה לאחוהי ואמר הא חלמית חלקא עוד
 והא שמשא וסיהרא וחד עשר כוכביא
 סגנן לי : י ואשתיני לאבוהי ולאחוהי
 ונגף-ביה אבוהי ואמר ליה מה חלקא הרין
 די חלקמתא המיתא ניתי אנא ואמך ואחך
 למסגד לך על-ארעא : יא וקניאו ביה
 אחוהי ואבוהי נטר-ית-פתגמא : יב ואנלו
 אחוהי למרגי נת ענא דאבוהון בשכם :
 יג ואמר ישראל ליוסף הלא אחך רען
 בשכם אימא ואשלחך לנתהון ואמר ליה
 הא אנא : יד ואמר ליה אויל-כען חוי
 ות

ליה כלמה שלמד מוסר ועבר עסר לו - דבר אחר שהיה זה אוקנון שלו דומה לו : פסים - (שבת) לשון כלי-מלת כמו כרפס ותכלת וכיון כתיב
 בפסים דמימר ואמנון ומדרש אנדה על פס לחותיו שנמכר למעושה ולסוחרים וליסונו עליוס ולמדניס : (ד) ולא יכלו דברו לשלום -
 מתוך נטות למדנו שחסם שלא דברו אהז כפה ואחז כלב : דברו - לדבר עמו : (ה) (ו) מאלמים אלומים - כתרנומו ואוסרין
 אוסרין עמרין וכן (תהלים קכו) נושא אלומותיו וכמוהו כלסון מושק והאלמותות נוטל וזכרין קמה אלומותו : חוקמה : וגם נצבה :
 לעמוד על עומדה בחוקמה : (ח) ועל דבריו - על דבתם רעה שהיה מביא לחביהם : (י) ויוספר אל אביו ואל אחיו - לאחר שספר
 חותו

ית
 יתיה
 למיני
 קמת
 עלני
 חלקו
 למיני
 ענא
 וקמת
 יד
 איתו
 סיה יו
 מלכ
 מותי
 נקוד
 סוכא
 של או
 מוכל
 (א)
 וכו
 לשלום
 כלזה
 וקוניס
 סיה או
 את ס
 להיות
 שרלה
 פסים
 רבים
 מצבני
 מלכיס
 ידא
 פרוש

יונתן בן עוזיאל

קיד

נת יוסף מפל בני ארם איוני דיוסף בסמו לאיקוניו דליה ועבר דליה פרגוד מצויד : ד ותמן אחיו ארום
יתהו רחם זבנהו מפל אתו ונטרר ליה כבו ולא וגומר : ה ותלם יוסף חילמא ורגו לאחוריה ואוספו תרב
למינטר ליה כבו : ו ואמר להון שמעו כדון חלמא וגו' : ז והא אנתנא מפרכין פירוכין בגו חקלא והא
קמת פורכתי ואוף אודקפת והא מתחזון פורכתיכון ונתגו לפורכתי : ח ואמר ליה אחיהו תלמקלך אנת סבמי
עלגיה אין למשלט אנת סביר עלגא ואוספו תרב למנטר ליה כבו על חלמוי ועל פתגמוי : ט ותלם הגב
חלמא חורגא ונתו יתיה לאחוי ואמר הא חלמיית חלמא תרב והא שמשא ופיגרא וחד סר מוכביא נתנו לי :
י ואשתי ר' אבוי ור' אחוי וטף ביה אבוי ואמר ליה מה חלמא הרין דחלמימא המותא גימי אגא ואמר ואתך
למנתו לך על ארעא : יא ונקיאו ביה אחותי ואבוי גטר בלביה ית פתגמא : יב ואולי אחותי למרעי ית
עגא דאברהון בשקם : יג ותוה לזמן יומין ואמר ישראל ליוסף חקלא אהך רען בשקם ודחיל דלקא יתו חיואי
ויקמחגו על עיסק די מחו ית חמור ית שקם וית יתבי קרמא איתא כדון ואשליחך לתחון ואמר ליה הא גא :
יד ואמר ליה איזל כדון חמיי ית שלם אהך ית שלם עגא ואתיבני פתגמא ושדריה על עיטא עמיקמא דאתמלל

עם

רשי

אותו לאחיו חורספוד לאכיו כפניהם : ויגער בו . לפי שהיה מטייל שנאה עליו : הבוא נבא . והלא אחיך כבר נותם (ב"ר) והלא לא
היה יודע שהדברים נוגיעין לכלהא שדלתו כאמו . (ב"ר) ורכושינו לחדו מחאן שאין חלום בלא דברים בטלים ויעקב נתכוון להוליא הדבר
מלכ כביו שלא יקניאוהו לכך אמר לו הכוא נכוא וגו' כשם שא"ל באיך כך השאר הוא בטל (ב"ר) : (יא) שמראת הדבר : הים
מונתין ומלכה מתיכא וכן (ישעיהו סו) שומר אמונים וכן (איוב יד) לא תשמור על מטאתי לא תמותין : (יב) לדעות את צאן :
נקוד על את שלח הלכו אלא לדעות את עמון (ב"ר) : (יג) הגני . לשון ענוה וזריות מודו למנות אביו ואף על פי שהיה יודע באחיו
שסוגיין אותו . (יד) מעמק חברון . והלא חברון בהר שנאמר (במדבר יג) ויעלו בנגב ויטא עד חברון אלא (ב"ר) מיעלה ענוקה
של אותו בדיק הקבור כחברון לקיים ויה שאמר לאברהם בין הכתרים (בראשית טו) כי גר יהיה זרעך : ויבא שכמה (סוטה יא) מקום
מוכן לפורענות שם קלקלו השכטים שם ענו את דינאטס כחלקה מלכות בית דוד שנאמר (מלכים א"ב) וילך רחבעם שכמה :
ויבצאוהו

באר רחובות דקדוקי רשי

(א) כבר ידעת דכנו הוי' חולס נגרות מחלת לו והרי כאלו כתיב דבר לו רשי' כעצמות כתב לעיל פרשת ויאל כד"ה דכרתי לך כל לי
ולולך הסמוכים אל דיבור ופורשים עלי עליו והיינו כשכילו ויהיה אם כן משמעת הפסוק דאפילו עם אדם אחר לא יכלו לדבר בשביל יוסף
לשלוס ויה אינו י' הם לא הוליא עליו שום דכה לכן קאמר רשי' דברו לדבר עמו ורנה לומר כחאן כינוי הוי' כעלת דברו היא תמונות
עלת

רשב"ם

כל זה גרס הקבלה : בן זקונים . כי אחרון היה ל"א בניס אבל כתיבין לא נולד אחריו עד ויין ארובה והרבה קודם שנולד כתיבין היה לו בן
זקונים והתחיל לאוהבו : פס' מוציא : (ח) ויצל דבריו . ויבא יוסף את דבתו רעה : (י) מה החלוס הזה וגו' אפילו ביתה אהו קיימת
היה אומר להיכתיב : (יא) ואביו שער את הדבר . מה צורך לכתוב זה אלא שכשנראה לו את הקשורה ולא האמין לכנוי שהוא חי וירא ישראל
את העגלות אשר שלח פרעה כי לא נשלחו כי אם על פי החלך כמו שכתוב שם עגלות על פי פרעה אז האמין על ידי החלמות שמוכיחן מסופו
להיות מושל . ועגלות הללו על ידי מלכות ומחלה בלתי . ומתוך כך אחר רב עוד יוסף בני חי . כי תימא לדולה היה האין האמין אחריו
שראה כתבתו מולא דם כנו שחמד יתחך על יעקב בשביל שחלא שער בחלקת לוואיו : (יג) הלא אחיך רועים בשכם . במקום סכנה שהרגו
אנשי המוקם . זה ששעתי מר' יוסף קרא אחריו והנחילי : (יד) ויבא שכמה ולא מנהם :

וימלאהו

מכלל יופי

עמו תמיד לשרתו והוא כשעך : וספסר יהושע דבר אליו :
על ידו ונקרא כן זקוניו בעבור : (ז) (מאלמים ארומים) :
שישרתו לזקוניו ויעקב לקח : ענינו אנודים אנודות :
יוסף לדבר הזה : (יא) (יוקנאו) קל הנון ובא
(י) להקל בו כששמו להדגש :
(יד) (והשיבני דבר) פירושו והשיב לי :
אפיה

עם אברהם בקברו ובהורא וימא הוה שריו גלותא דמוצרים וקס וארמא יוסף לישבם : טו ואשכחיה גבריאל
 בדמרה גברא והא טעי בתקלא ושאליה גברא למימר מה אנת בעי : טז ואמר ית אחי אגא בעי חיי קדון לי איבן
 אינון דעו : יז ואמר גברא נטלו מיבן אררם שמינית טקטר פרגודא והא אישתי מן יומא דין שעבוד מצראי
 ואתער להום בנבואה דחיואי בעו למסדרא שמהו סדרא קרבא בגין בן הוה אקמין געל לדותן וגוי : יח והמון
 זחיה מרחיק וער לא קריב לזרעהום ואתעעטו עלוי למקטליה : יט ואמרר שמעון ולוי דהוה אחין בעיטתא גבר
 לאחוי קרא וגוי : כ וקדון אחר ונקטליה ונרמיניה בחד מן גובינא ונימר חיימא בישתא אכלתיה ונחמי מה יהוי
 פשר הלמוי : כא רשמע ראובן ושניניה מן איתנו ואמר לא נקטליה ולא נתחייב באדמיה : כב ואמר
 להום ראובן לא תשדון אדם ובאי טלוקי זחיה לגברא הדון דמקדרא ועד דקטולין לא הושטון ביה בגין לשיקבא
 וגוי : כג והתן בר אהא יוסף לנת איתיה ואשלתו ית יוסף ית פרגודיה ית פרגוד מציער דעלו : כד ונקטבו
 זחיה וטלקי זחיה לגורבא ונרבא פרוק לית ביה מוי בם חיוין ועקרבין הוה
 ביה : כה נחורו למיכאל לחמא וקפפו עיניהו וקמון והא סיפא
 דערבאין אמיא מוקדעד ונמליהו טעינין שענה ושברף קטרף וקטום

ירושלמי

סיפא דקרקין :

מטיילין

רשי

ממשע שאלמר והבור רק איני יודע שאין בו מים מה תלמוד לומר אין בו מים . מיסאין בו אכלנחשים ועקרבים יש בו (ב"ר שבת כב) .
 (כה) ארחת . כתר גומו שירית על שם הולכי אורח : וגמליהם נושאים וגו' . למה פרסם הכתוב את משאם להודיע מתן שכרן של
 נדיקים

באר רהובות דקדוקי רשי

מלת עמו (מיסאין) ועלכין האכין זיא כיש קענן רידן) לשלום אכל עם אדם אחר דכרו כשכילו לשלום ומתוך נטות וכר שכתן : (ב) משום
 דמלת דיהנבלו לשון התפעל הוא וענינו שפעלו פעולת עמו (זיא דעקין מיט זיק ועלכין) זולת אתו לא כתקון רק לפעולת היואל (דיח
 וזיעה גיש מן חיס מן חיון חמדין) ואם כן קשיא להדי הילך יתכן פעולת עומד לפעולת היואל לכן קאמר רש"י אהו ורעה לומר כיון דמלת
 אהו כתיב בקרא חסרו ו"אמר האל"ף חס כן אפטר לפרט למלת אהו בדגשתון התי"ו (כל"ף מיט חיס) והיינו שהיו כולם
 מתעסקין

רשב"ם

(טו) וימלאהו איש והנה תועה וגו' . להניד חמיותו של יוסף נכתבה של דעה לחזור לאחיו כשלא מצאם בשכם אלא בקשע עד שזאלם
 וז"ל פ"י שהיה יודע שנתקבלים בו הלך ובקשע כמו שאמר לו חביו והשיבו דבר : (יז) כדתן לפי הפשט שם בעיר וגם בשופטים היא מוכרת :
 (יח) ויתכללו איתו . כתמלחו ככליות ונרעויות עליו כמו וחרור טבל . ככלליהם אשר ככלו : (ט) הלוה . כל הלוה כשרואים אותו
 מן הוק וכן מן האיש הלוה ט"ל כ"ל אכל הוא גיש כ"ל כמו הוק הרע הוא כשהוא בקרום : (כ) לכו ונהרגו לשון הזמנת בני אדם . וכן לבן
 ונכרנו לישו עליס . וכן הכאנא . הכה כתבחה . וכן ראה חביו נתן לפני כס היום : (כא) וינילכו מידם : שלא נהרג :
 (כב) השליכו אותו אל הבור : זה אשר כמדבר תקום שאין בני אדם מצויין ששועות מאלו . למען היל הפסוק מעיד על רחוקי כי להצילו
 נתקין כיו שנוכחים סופו : (כג) את כתובת הפס"ס לא אבייה אלא לרמוז לך שהיא גרמה תחלה הפס"ס . וזה חיו . אלא לפי שהוא חומר
 לפניו ושלחו את כתובת הפס"ס לטעותו שישם בלבו כי חסר ג"ה אכלתהו . כמו שאמר ויכירה ויאמר כתבת בני לכך הוא מזכירה כאן .
 (כד) אין בו מים . שאם היה בו מים לא היו משיכין אותו שם שא"כ היו מטענין אותו ומסיתין אותו כידם והם אמרו יד אל תשלתו בו וידעו
 אל

מכלל יופי

(טז) איפה נכתב בהא על פי המסורת והקבלה : (יז) מזה .
 מה מקום הזה וכן כרית למ לא היה בזה במקום הזה . כי
 שמינית אומרים . שריו ואומרים : (יח) ויתכללו . ענו
 המתשבה הרעה הצפונה כלב והיה מומנה המעשה בערטה
 והדגים שזית כל (להרגו בערמה) בכילו : (אוהו) .
 כמו לו או בו כי מצאנו אשר הלשון הוה עם בית תהליס קה
 לזר הנכל בעבדיו ועם למד במדבר כה אשר נכלו לכם :
 (יט) (בעל) . ארון : (כ) (לכו) . ענין דרון כמו שפירשנו .
 (כא) (לא נכנו נפש) . מכה נפש : (כב) (אל השלחו) . ענין
 זשטת : (כג) (זיפשיטו את יוסף את כהנתו את כהנת הפס"י) .

אמר את כהנת הפס"ס אחר שאמראת כהנתו לפי שעל-יד
 קנאו בו : (כד) (ויקחהו) . חסר ו"ו והדרש יודע : (והבור) .
 כמו באר אבל הכאר בתפירה לבד מבלי בנין והבור בבנין ולפי
 דעתי כי בור הכתוב במקרא אין מימיו נובעין ורואי שקורין
 בלעז ציסטירנא וכן ויקראי אק מעין ובור ר"ל שמימיו
 מכונסין ואינו כמו המעין ואמר (אין בו מים) אחר שאמר
 והבורק אולי היה בו טיט כמו בור ירמיהו כ"ש ירמיהו
 ויטבעירמיהו בטיטורא מרת בעבור זה והדרש יודע :
 (כה) (אורחת) . כמ"ש המתרגם שירית ערכאיו ולפו
 שהשירות

ישמעאלים באה מולגד ומליהם נשאים
 נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה :
 כו ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע
 כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו :
 כז לכו ונמכרנו לישמעאלים ונדנו אלי
 תהיבו כי אתינו בשרנו הוא וישמענו אתיו :
 כח ויעברו אנשים מדינים סחרים ומשכו
 ויעלו את יוסף מן הבור ומכרו את יוסף
 לישמעאלים בעשרים כסף וביאו את יוסף
 מצרימה : כט וישב ראובן אל הבור
 והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו :
 ל וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו
 ואני אנה אני בא : לא ויקחו את כתנת
 יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את
 הכתנת בדם : לב וישלחו את כתנת
 הפסים וביאו אל אביהם ויאמרו זאת
 מצאנו הכרנא הכתנת בנה הוא אם לא :
 לג ויכירה ויאמר כתנת בני הנה רעה
 אכלתהו

למיכר לחמא ונקפו עיניהון וחזו והא
 שירת ערבאי אתנא מולגד ומליהון
 טענין שעף וקטף ולטום אזלין לאתחא
 למצרים : כו ויאמר יהודה לאחותי מה
 קמזן ניהגני לנא ארי נקטול בת אחונא
 ונבסיעל דמיה : כז איתוונבנינה לערבאי
 וידנא לאתתי ביה ארי אחונא ביקרנא
 הוא וקבילו מיניה אחוהי : כח ויעברו
 גברי מדינאי תגרי ונגידו ואסיקו ויתיוסף
 מן גובא וזבינו ית יוסף לערבאי בעשרין
 כסף ואיתיו ויתיוסף למצרים : כט ותב
 ראובן לגובא והא לית יוסף בגובא ובזע
 ית לבושוהי : ל ותב לות אחוהי ויאמר
 עולימא ליתוהי ואנא לאן אנא אתי :
 לא ונסיבו ית כיתונא דיוסף ונסבו צפירא
 ברעזי וטבלו ית כיתונא בדם :
 לב וישלחו ית כיתונא דפסי ואיתיו
 לאבוהון ויאמרו דא אשבתנא אישתמודע
 קען הכיתונא דברך היא אסלא :
 לג ואישתמודעא ויאמר כיתונא דברי חיתא
 בישתא אכלתיה מיקטל קטיל יוסף :

ובזע

רשי

נדיקים שאין דרכן של ערביים לזאת אלא כפס ועטרן שריתן רע ולה מודמו בשמי' שלא יזוק מריח רע : נבארר . כל כנוסי כסמים הרבה
 קריו נכאת וכן (מלכים ב) ויראם את כל בית כמותה מרקת בשמי' ואלקלוס תרגם לשון שטות : צרי . סרף הטורף מעצי הקטף
 והוא נטף הנמנה עם סמי הקטורת : ולוט . לשיח שמו כלסון חסנה ורבותיו פירש שרש יעסב ושמו אשטרוול וזוהי כנסכת נדה :
 (כו) מה בצע . מה ממזון כתרנומו : וכסינו את דמו . ונעלם את נפשו : (כז) וישמענו . וקבילו מיניה וכל שמיעה שהיא קבלת
 דברים כגון זה וכגון וישמעו ועקב אל אחיו כעשה וכשמע מתרגם בקבל וכל שהוא סיגית החזון כגון וישמענו את קולה' אלחיס עתהלך כגון
 ורכקו שומעת וישמע ישראל שמינתי את תלכות כלן מתרגם ושמועו שמינתי ושמע שמינתי קדמי : (כח) ויעברו אנשים מדינים . זוהי
 שירה אחרת והודיען הכתוב שנמכר פעמים הרבה : ויבשבו . בני יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו לישמעאלים וישמעאלים למדינים
 והמדינים למצרים : (כט) וישב ראובן . וכמוכרתו לא היה סס סגניע יומן לילך לשמש את אחיו ד'א עסוק היה בשקו ובתעניתו על כלבול
 יועי אחיו : (ל) אנה אני בא . אלא הכרח מנערו של אחא : (לא) שעיר עזים : דמודומה לשל אדם : (לב) הכהנת . זה שנס
 וכשהיא דבוקה לתיבה אחרת כגון כתנת יוסף כתנת פסים כתנת כדנקוד כתנת : ג (לג) ויאמר כהנת בני . היא זו : היה רעה
 אכלתהו . נלמדה בו רוח הקודש (כ"ד) סמיט שנתגרה בו אשת מטיסר ולמה לא גלה לו הקס"ס לפי שהמדינו וקללו את כל מי שיגלה ושתפ
 להקס"ס

קטין
 ונבני
 מדינ
 סרף
 יחוי
 ובינו
 דאבא
 קדיו
 דאבא
 חתע
 אהו
 בדוש
 שהסס
 אהו
 עתשו
 שמי
 רזה
 השור
 אל
 ומתח
 לישק
 עומה
 לישק
 שיה
 על
 שרע
 שיעו
 חטף
 הכת
 כן
 שרו
 בלע
 וכלי
 (כו)

מטיילין לאתקא למצרכים : כו ואמר יהודה לאחיה מרה הגינת כמזון יהי לן ארים נקטול וגוי : כז איהו
 ונבנניה לערבאין ונדנא לא חתי פיה למקטליה ארום אהונא בשקנא רוא נקבילו אחוהי : כח ועברו גברי
 מדוגאי מרי פבמטייה ונגידו ואסיקו רה יוסף מן גרבא ונבעי ית יוסף לערבאין בעשרין מעין דכסף ונבעי מנהון
 סנדלין ואייתרו ית יוסף למצרכים : כט ובה ראובן לגרבא ארום לא הוה עמהון למסעוד פד ונבניה ויהודה
 יתיב בצומא על דכלבל מצע אביו ואזל ויהיב בעי סונרייה למחודור לגרבא לאסקותיה לאביו מאים יסב ליה אפין
 ובינו דמב וחקא ויהו וגוי : ל ותב לנת אחי ואמר טליא ליהויה ואנא להו אנא אחי והכרין נחמי סבר אפיו
 דאבא : לא ונסכו ית פרגודא דיוסף ונקסו צפיר בר עזי ארום אדמיה דמי לדגרבא וטבלו ית פרגודא בצומא :
 לב ושררו ביד בני זלפה וכי בני בלקה ית פרגוד קיציר ואייתוהי לנת אביהון ואמר הוה אשכחנא אשחמודע
 ברו הפרגודא דברך היא אין לא : לג ואשחמודעה

ירושלמי

חכם יתה ואמר פרגוד דברי הוה לא חיות בקא אכלת
 יתיה ולא מיתקטל ברי יוסף ברם חמי אנא ברית ברת
 קודשא היך איתא גישא קיימא לקובליה :
 ובוע

באר רחובות דקדוקי רש"י

חתם קין פעולת עמו דכחו שמטבו הם בעמנו להרוג את יוסף כמו כן חטב יוסף כנפשו דאחיו ודאי הוסיף להרגו והוטרף רש"י לדבק למלת
 אהו מלת עמו מטום לחין נקודות כלשון רש"י ואל"ל לכוון דעתו למלת אהו כדגש לכן קאמר גס מלת עמו להורות דכוונתו על מלת אהו
 בדגש : ומה שכתב עוד כלומר חלו עושים דקטיליה והלא גס כמלת אהו כדגש לאיתכן דהא אהו כדגש ענינו להורות על דבר
 שהסכימו עושים ביחד לעשות דבר מה כקירוב שניהם זה אל זה וכן היו רחוקים זה עמו על זה קאמר רש"י כלומר חלו ורצה לומר לאו דווקא
 אהו כדגש נוסף אלל כעון אתו ניה אהו כשניהם יחד בודאי עושים מעשה אחד אף כן אף שהיו רחוקים זו עושה אף על פי כן חטבו כולם
 ומשכה אחת והיינו אליו החטבה היו על יוסף : (ג) כבר הודעתין דמנהיג לטון הקודש להשמיט מלת של ומסרונה משתלמת כחיה
 סיני כנקודה הוה נקרא אלל המדקדקים דכוכ נוכני שתמיד אותה היתה סבה אותה השינוי דכחה למלה שאחריה וזה שכתב רש"י הכחונה
 רצה לומר כאשר הכ"ף בשורק ות"ו דגושה כך שמה והיינו כך תבוא כשאינה דבוקה כזה בהיגה (אין העמיד) אבל קתונת כיון דכשתנה
 השורק לשוא והת"ו והדגושה נשתנה להיות ת"ו רפיה על כורחך מורה השינוי ענין הדכיות דהיינו חסרון מלת

רשב"ם

אל תהיה בו לגרום לו מיתה : (כח) ויעברו אנשים מדינים מתוך שהיו יושבים לאכול לחם ורחוקים היו קצת מן הכור לכלתי אכול על הדם
 וממתינים היו לישימעאלים שראו וקודם שכלו הישימעאלים עברו אנשים ודינים אחרים דרך שם וראוהו בכור ומשכוהו ונכרוהו המדינים
 לישימעאלים וי"ל שהאחים לא ידעו ואי"ש שכתוב אשר חזרתם אותי מצרימה י"ל שהגדת נועשה סייעה כמכירתו . זה כנראה לפי
 עומק דרך פשוטו של מקרא כיועברו אנשים מדינים משמע ע"י מקר' והם מכרוהו לישימעאלים . ואף אם כאלה לומר וימכרו יוסף
 לישימעאלים כי אחיו מכרוהו ח"כ לריך לומר שם היו למדיינים סוחרים למוכרין מן הכור ואל"ל כמכרוהו לישימעאלים : (כ) אלה אחי בא
 למה כאלתי אל הכור : (לכ) וישלחו . על ידי בני אדם שלא יגידו מי השולחים אלל שאמרו ואלת מלאנו :

מכלל יופי

שהשיירות הולכת תמיד הארחות והדרכים נקראו הם עצמן
 על לשון הארחות . (נבאת) . האלף המורה ו"ו המשך כי
 שרשו נכת ופירושו דבר נחמד ובכראשית רבה מפרש נבאת
 שענה וידוע הוא : (וצרי) . בשוא לברו ומשפטו בקמץ
 הטף כמו תהלים פג (אלרמילך) והוא נטף שרזוכר
 הנתוב בסממני הקטרת וכן בדברי רז"ל רבן שמעון
 כן נמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף
 שרושמיין בעץ ויוצא ממנו הצרי והוא הנקרא בלסמו
 בלעז . (ולוט) . פי' בוכי הוא הנקרא בערבי ש"ך בלוט
 ובלעז קשטאגיא"ש וכב"ר ולוט משטכי וידוע הוא :
 (כו) מה בצע . מה חמדה ר"ל מה תועלת : (וכסיוגואת

וכל

56

נו

בראשית לו לח וישב

אונקלוס

אכלתהו טרף טרף יוסף : לד ויקרע
 יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל
 על-בניו ימים רבים : לה ויקמו כל-בניו
 וכל-בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר
 כי-אך אל-בני אבל שאלה ויבך אתו אביו :
 לו והמדנים מכרו אתו אל-מצרים
 לפוטיפל סרים פרעה ער הטבחים : פ
 א ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת
 אחיו ויש עד-איש גדלמי ושמו חיקה :
 ב וירא-שם יהודה בת-איש כנעני ושמו
 שוע ונקחה ויבא אליה : ג ותהר ותלד
 בן ויקרא את-שמו ער : ד ותהר עוד
 ותלד בן ותקרא את-שמו אונן : ה ותסף
 עוד ותלד בן ותקרא את-שמו שלה והיה
 בכניב בלדתה אתו : ו ונקח יהודה אשה
 לער בכורו ושמה תמר : ז ויהי ער בכור
 יהודה רע בעיני יהודה נמתהו יהודה :
 ח ויאמר יהודה לאונן בא אל-אשת
 אחיך ויבם אתה והקם זרע לאחיק : ט וידע
 אונן כי לא לו יהיה הורע והיה אס-בא
 אל-אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי נתן
 זרע לאחיו : י וידע בעיני יהודה אשר
 עשה

רביע
לח

לד ויבוע יעקב לבושוהי ויאסר שקא
 בחרציה ואיתאבל על-בניה יומין סניאין :
 לה וקמו כל-בנותיה וכל בנותיה לנחמותיה
 וסריב לקבלא תנחומין ויאמר אר-אחות
 לברי בד-אבילא לשאול ובקא יתיה אבוהי :
 לו ומדינאי ובינו יתיה למצרים לפוטיפר
 רבא דפרעה רב קטולא : א והנה בעידנא
 ההיא ונתת יהודה מלות אחוהי וקשא עד-
 נבא עדלמאח ושמה חיקה : ב ותזא-
 תפן יהודה בת-נבר תנרע ושמה שוע
 ונסבה ועאל לותה : ג ועדיאית וילידת
 בר וקרת ית-שמה ער : ד ועדיאית עוד
 וילידת בר וקרת ית-שמה אונן :
 ה ואוסיפת עוד וילידת בר וקרת ית-
 שמה שלה והנה בכניב בד ילידת יתיה :
 ו ונסיב יהודה אתמא לער בוכריה ושמה
 תמר : ז והנה ער בוכרע דיהודה ביש
 קדם וי ואמיתיה : ח ויאמר יהודה
 לאונן עול לות-אמת אחיך ויבם יתיה
 ואקים זרעא לאחיק : ט וידע אונן ארי
 לא על-שמה מתקרי זרעא והנה בד-עלול
 לות-אמת אחוהי ומחבל אורחיה-על-
 זרעא בדיל-דלא-לקימא זרעא לאחוחי :
 י ובאיש קדם וי דעבד ואמית אף-יתיה :

ואמר

רשי

לחט"ס עשה (הנחומא) אכל יחנק היה וידע סכוא מי אמר היאך חגלה והקס"ה אינו רוצה לנלות לו (לד) ימים רבים . כ"כ שם
 ויזירש מוחו עד שירד יעקב לנחמים ע"י יוסף בן שבע עשרה שנה וכו' וכן שלמים שנה היה בעמדו לפני פרעה וסכע שני השבע ושכתיים הרע
 כזה יתחם לנחמים רחי כ"כ שנה כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ולא (מגילה יו) ב' שנה שהיה בבית לזן וכו' שנה בדרך כסוכו חסית
 לכן שנה וחצי כסכות וששה חדשים כסית א וכו' שאמר ללכן זה לי עשרים שנה בביתך ליהן עלי וסופי ללקות כנגדן (לה) וכל בנותיו ר' יהודה
 אומר אחיות תלומות נולדו עס כל שבע ושבע וששלוס . רבי נחמיה אומר כנעניות היו אלא מהו וכל בנותיו כלותיו שאין אחד נמנע מלקר
 לחט"ס